

Agata Wereszczyńska

Instytut Architektury Politechniki Łódzkiej

 <https://orcid.org/0000-0003-1196-852X>

Od szafy wielofunkcyjnej do Cepelii – powojenne projekty mebli Władysława Sowickiego z lat 1945–1954

From multifunctional wardrobe to Cepelia – post-war furniture
designs by Wladyslaw Sowicki from 1945 to 1954

Streszczenie: Celem artykułu jest omówienie i prezentacja powojennych projektów mebli Władysława Sowickiego, które powstały w latach 1945–1954. Standaryzacja wnętrz mieszkalnych w omawianym okresie zmusiła projektantów do zmiany podejścia do projektowania wyposażenia powierzchni normatywnych. Zaczęto odchodzić od mebli gabarytowych na rzecz mebli mniejszych, węższych, często wielofunkcyjnych czy segmentowych, które pasowałyby do skali nowych, małych mieszkań. W tym czasie Sowicki podjął współpracę z Biurem Nadzoru Estetyki Produkcji, później z Instytutem Wzornictwa Przemysłowego, oraz z Cepelią. W ramach tej współpracy powstały projekty mebli zgodnych z obowiązującymi wówczas trendami projektowymi – lekkie, ekonomiczne, funkcjonalne, wykorzystujące nowoczesne surowce. Sowicki projektował popularne w tamtym czasie meble wielofunkcyjne, meble gięte, ze sklejki, tapicerowane fotele uszaki – wszystkie o nowoczesnych, „nerkowatych” liniach charakterystycznych dla wzornictwa lat 50. i 60. Odrębną grupę stanowią projekty mebli wykonywane na zlecenie Cepelii, które cechuje zmodernizowana ludowość nawiązująca do „ekskluzywnego rustykalizmu” wnętrz inspirowanych tradycyjnym rzemiosłem.

Przyjęta na potrzeby artykułu metoda badawcza obejmowała kwerendę biblioteczną, analizę materiału archiwalnego pozostającego w posiadaniu rodziny Władysława Sowickiego, a także przegląd literatury naukowej. Wszystkie omawiane w artykule projekty mebli autorstwa Władysława Sowickiego pozostają w posiadaniu rodziny artysty.

Słowa kluczowe: projektowanie mebli, architektura wnętrz, polski *new look*, nowoczesność, instytut wzornictwa przemysłowego, Cepelia

Abstract: The aim of the article is to discuss and present Władysław Sowicki's post-war furniture designs, which were created in the years 1945–1954. The standardization of residential interiors in the period in question forced designers to change their approach to designing furnishings for the spaces created according to normative standards. People began to move away from large furniture in favor of smaller, narrower, often multi-functional or segmented furniture that would fit the scale of new, small apartments. At that time, Sowicki started cooperation with the Production Aesthetics Supervision Office (BNEP - Biuro Nadzoru Estetyki Produkcji), later with the Institute

of Industrial Design (IWP - Instytut Wzornictwa Przemysłowego), and with Cepelia (CPLiA - Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego). As part of this cooperation, furniture designs were created in line with the design trends in force at that time - light, economical, functional, using modern raw materials. In this period Sowicki designed, popular multifunctional furniture sets made from bent plywood, consisting of upholstered armchairs with armrests called in Polish „ears”. All of these boasted modern aesthetics, “kidney-shaped” lines characteristic of the design of the 1950s and 1960s. A distinctive group of the designs commissioned by Cepelia, refers to the “exclusive rusticism” characteristic to interiors inspired by traditional workmanship.

The research method adopted for the purposes of the article included a library query, an analysis of the archival material owned by the Władysław Sowicki’s family, as well as a review of the scientific literature. All the furniture designs by Władysław Sowicki discussed in the article remain in the possession of the artist’s family.

Keywords: furniture design, interior design, polish new look, modernity, institute of industrial design, Cepelia

Rewolucja we wnętrzach, która miała miejsce w dwudziestoleciu międzywojennym, wpłynęła również na wnętrza powojenne, powstające po 1945 roku. Przed wojną zmiany widoczne były w odejściu od projektowania wnętrz dusznych, przepełnionych dużymi meblami, ciężkimi tkaninami i niezliczoną ilością bibelotów. Projektowano pomieszczenia jasne, przestrzenne, z czytelnie określoną funkcją, nowoczesne, lecz z oczywistymi nawiązaniami do przeszłości i tradycji, widocznymi np. w ich przeznaczeniu. Istotną cechą tych wnętrz stała się funkcjonalność, a meble zyskały na lekkości. Lata po II wojnie światowej, przy świadomej kontynuacji osiągnięć przedwojennych w zakresie projektowania wnętrz, przyniosły kolejną zmianę w aranżacji – wynikająca z warunków konieczność projektowania małych mieszkań wymusiła połączenie funkcji i przeznaczenia pomieszczeń oraz dostosowania gabarytów mebli do nowych metraży. Sprowokowała projektantów do pracy nad meblami praktycznymi, wielofunkcyjnymi, będącymi odpowiedzią na potrzeby nowoczesnego odbiorcy i dostosowanymi do nowej codzienności.

Anachronizmem wydaje się do niedawna jeszcze widywane w witrynach i sklepach meblarskich okropne komplety mebli – jadalnie, sypialnie, tzw. salony. Charakterystycznym dla tych mebli była ich wielkość wymagająca mieszkania kilkupokojowego, w którym każdy pokój miał przez zamieszczony w nim zespół mebli określoną nazwę [...]. Nowe warunki wyparły z mieszkań te niepraktyczne dziś meble. Przełamano bezwład w produkcji, zerwano z systemem kompletów¹.

Architekci wnętrz i projektanci szukali dostosowanych do ograniczonych przestrzeni mieszkalnych rozwiązań, które przekładałyby się na ich większą

1 | GRZYBOWSKI 1952, s. 6.

funkcjonalność i poprawiały komfort użytkowania. Niewielkie pomieszczenia zaczęto dzielić na strefy, którym przypisywano określone funkcje, a „oszczędność zarówno formy, materiału, jak i przestrzeni stała się jednym z najistotniejszych czynników w nowym projektowaniu”².

Według Ustawy z dnia 3 lipca 1947 roku o normach i standardach budowlanych powierzchnia użytkowa mieszkania 1–1,5-izbowego miała wynosić 22 mkw., 2-izbowego 25 mkw., 2,5–3-izbowego do 28 mkw., 3–3,5-izbowego 32 mkw., a 4-izbowego maksymalnie 40 mkw.

Przyjrzyjmy się naszym mieszkaniom. Przyjrzyjmy się domom, w których mieszkamy. Tak zwanym kamienicom czynszowym czy nowoczesnym spółdzielczym blokom. Mieszkamy jak ptaki w klatkach [...]. Dwa pokoje z kuchnią, pokój z alkową, łazienka lub jej brak, zlew, ubikacja [...]. Właściwie to nie są mieszkania, a futerały³.

Tak jak przed wojną⁴, tak w latach powojennych organizowano wystawy dotyczące zagadnienia niedużych metraży oraz pokazujące możliwości twórcze środowisk architektonicznych i plastycznych związane z tym tematem. W 1947 roku zorganizowano na odbudowanym osiedlu Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej pokaz Małe Mieszkanie z częścią wewnątrz urządzonych pod hasłem „Jak ma prawo mieszkać dziś każdy obywatel”. O tej wystawie tak pisała prof. Irena Huml: „Wystawa wskazała kierunek poszukiwań funkcjonalnego układu wewnątrz mieszkalnych, które w ciągu następnych trzydziestu lat stały się udziałem ogółu”⁵. Kolejne wystawy, m.in. otwarta pod koniec 1947 roku w Muzeum Narodowym w Warszawie *II Wystawa Przemysłu Artystycznego*, pokazy urządzania wewnątrz w kolonii fińskich domków w Warszawie i w Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej Mokotów z lat 1948–1949 czy *I Ogólnopolska Wystawa Architektury Wnętrz i Sztuki Dekoracyjnej* otwarta w 1952 roku, również podejmowały tematykę praktycznej funkcjonalności w projektowaniu pomieszczeń mieszkalnych.

Przedstawione w artykule projekty mebli autorstwa Władysława Sowickiego są próbą wykazania, że oprócz wielkich nazwisk, niewątpliwie znanych większości badaczy dorobku polskiego środowiska architektonicznego i artystycznego z zakresu architektury wnętrz i wzornictwa przemysłowego pierwszych lat powojennych,

2 | HUML 1992, s. 13.

3 | CIECHOMSKI 1947, s. 48.

4 | Z pokazów przedwojennych można wymienić warszawską wystawę *Mieszkanie najmniejsze* z 1930 roku i krakowską *Nasze Mieszkanie* z 1932 roku.

5 | HUML 1978, s. 154.

istniało wielu projektantów mniej znanych, których dokonania stanowią znakomite uzupełnienie krajobrazu polskiej sceny artystycznej.

Meble wielofunkcyjne

Władysław Sowicki⁶ podjął się projektowania w nowych warunkach mieszkaniowych wymagających przemyślanego podejścia do gospodarowania niewielką przestrzenią, łączenia funkcji pomieszczeń, a także ich wyposażenia. Wprowadzenie do wnętrz mebli wielofunkcyjnych, które pozwalały na ograniczenie ich ilości, dawało możliwości pełniejszego wykorzystania przestrzeni użytkowej mieszkań. Wszystkie meble kombinowane autorstwa Sowickiego są oszczędne w formie i konstrukcji, oparte na nieskomplikowanym mechanizmie rozkładania, wykonane z dostępnych materiałów – tym samym spełniają postulat wielofunkcyjnych mebli do wielofunkcyjnych wnętrz – „[...] rzecz zrozumiała i niestety konieczna, że w małym mieszkaniu jeden mebel musi spełniać parę funkcji”⁷.

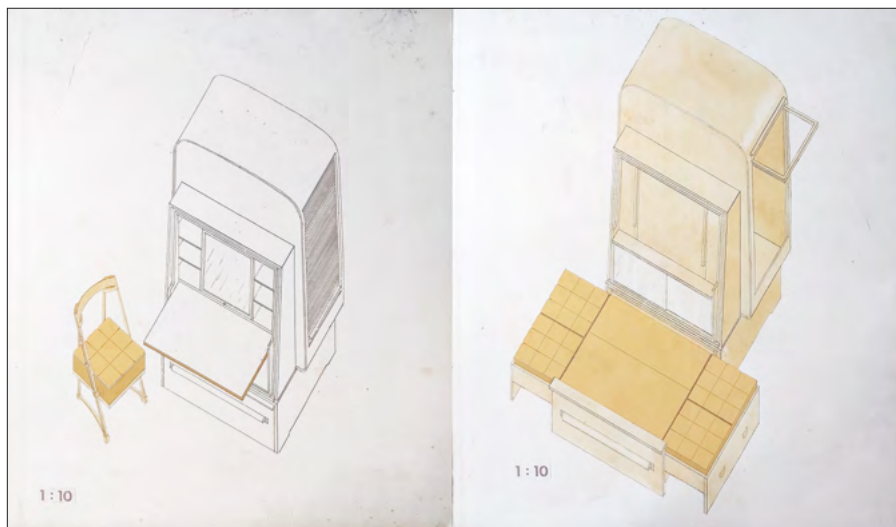
Jednym z takich mebli była tzw. szafa kawalerska, która miała wiele zastosowań zawartych w jednym sprzęcie i nie zajmowała przy tym dużo miejsca. Przed wojną mebel ten był dość mocno rozbudowany:

Jest to istotnie rodzaj szafy o lekkiej konstrukcji drewnianej [...]. Najwięcej uwagi należy poświęcić odpowiedniemu podziałowi tej szafy na szafki i szuflady, od tego bowiem zależy większa lub mniejsza wygoda, jaką sam ten mebel daje. Powinny być tam szuflady na bieliznę, kapelusze, buciki i różne drobnostki; musi się tam znaleźć odpowiednie miejsce na kontakt elektryczny lub kurek

6 | Władysław Sowicki (ur. 1911 w Biezanowie, zm. 1954 w Łodzi) ukończył gimnazjum w Wieliczce, w latach 1929–1934 był uczniem w Państwowej Szkole Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Krakowie, gdzie ukończył Wydział Ogólny oraz Wydział Specjalny Architektury Wnętrz. W latach 1929–1932 należał do Szczepu Rogate Serce, grupy artystycznej założonej przez Stanisława Szukalskiego. W 1934 rozpoczął studia na Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, które ukończył cztery lata później, w 1938, ze specjalnością w architekturze wnętrz. W czasie studiów został członkiem Spółdzielni Artystów Ład (1935). W roku zakończenia nauki na ASP został studentem Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej, pół roku później, na początku 1939, podjął pracę w charakterze młodszego asystenta przy godzinach zleconych Kompozycji Brył i Płaszczyzn oraz przy Katedrze Architektury Wnętrz warszawskiej ASP. W tym samym roku wziął ślub z Marią Szczygłówną. Podczas wojny mieszkał w Warszawie, pracował w charakterze architekta wnętrz-dekoratora (Innearchitekt-Dekorateur, Erlaubniskarte nr 459/K). Po Powstaniu Warszawskim został wywieziony do obozu w Pruszkowie, skąd udało mu się uciec. Po wojnie razem z żoną zamieszkał w Łodzi. Został członkiem Związku Polskich Artystów Plastyków Oddział w Łodzi, Związku Autorów, Kompozytorów i Wydawców „ZAIKS”, współpracował z Biurem Nadzoru Estetyki Produkcji i Cepelią. Był ojcem dwóch córek, Barbary i Magdaleny. Zmarł w wieku zaledwie 43 lat na przewlekłą niewydolność nerek. Spoczął na Starym Cmentarzu w Łodzi, za: WERESZCZYŃSKA 2015.

7 | FRĄCKIEWICZ 2015, s. 149.

gazowy, gdzie ustawiamy małą maszynkę do gotowania. Jest też półka na naczynia stołowe, szklanki, butelki itp. Oczywiście znajdzie tam pomieszczenie gramofon lub odbiornik radiowy, parę otwartych półek na książki i nieco miejsca na kilka gustownych drobnostek i bibelotów, które ożywiają całość⁸.

1. Władysław Sowicki, Museum of Modern Art, Nowy Jork – projekt szafy wielofunkcyjnej na Międzynarodowy Konkurs na Projekt Mebli Składanych, 1952, archiwum rodziny projektanta

2. Władysław Sowicki, Museum of Modern Art, Nowy Jork – projekt fotela-leniwca na Międzynarodowy Konkurs na Projekt Mebli Składanych, 1952, archiwum rodziny projektanta

Projekt szafy wielofunkcyjnej Sowickiego, nawiązującej do rozwiniętej funkcjonalności szaf kawalerskich, powstał w ramach Międzynarodowego Konkursu na Projekt Mebli Składanych zorganizowanego w 1952 roku na zlecenie amerykańskiego przemysłu meblarskiego przez Museum of Modern Art w Nowym Jorku. Projekt, wraz z pozostałymi sprzętami autorstwa Sowickiego wysłanymi na konkurs, zdobył pierwsze miejsce⁹. Prosta, masywna bryła mebla wykonana w sośnie lakierowanej została zaoblona w górnej części, co złagodziło jej ciężar wizualny. Mebel kryje w sobie wiele funkcji: szaf na ubrania zlokalizowanych w bocznych partiach, wykładanej od frontu kłapy biurka, za którą umieszczone zostały półki i lustro oraz łóżka wysuwane z podstawy konstrukcji. Całość dopełniają specjalnie zaprojektowane krzesła. Był to jedyny mebel, który doczekał się realizacji w postaci prototypu. Niestety został zniszczony w latach 90. XX wieku podczas wyburzania domu, w którym mieszkała rodzina artysty.

Kolejnymi meblami zaprojektowanymi na omawiany konkurs nowojorski była druga, mniejsza szafa wielofunkcyjna, tapczan-łóżko, fotel-leniwiec oraz dwa rozkładane fotele. Tapczan-łóżko oraz fotele mają zbliżony mechanizm rozkładania: dolna część mebla wysuwana jest w prawą i lewą stronę, tworząc powierzchnię spania, a jej miękkie wypełnienie stanowią poduchy oparcia. Fotel-leniwiec, czyli tzw. amerykanka, jako jedyny posiada oryginalny opis: „Część tylna ruchoma, dźwigana na dwóch pasach skórzanych lub parczanych. Część przednia wysuwana z nakładaną poduszką. Poduszki sprężynowe kryte materiałem. Wszystkie części odkryte mogą być wykonane z drzewa dębowego, jesionowego lub sosnowego. Uchwyty do pasów wykonane z metalu – mosiądz lub biały metal”. W pozycji złożonej pasy materiału zaczepione były o uchwyty znajdujące się z obu stron oparcia, aby uzyskać pozycję rozłożoną – należało je z nich wyjąć.

Problem mebli wielofunkcyjnych podejmowało w latach powojennych wielu projektantów, m.in. Olgierd Szlekys, Zofia i Oskar Hansenowie, Jan Kurzątkowski, Mieczysław Puchała. Zarówno tapczan-łóżko, jak i amerykanka były meblami, które zaistniały już w dwudziestoleciu międzywojennym i miały kontynuację w latach powojennych, m.in. ze względu na swoją wielofunkcyjność. Nad konstrukcją pierwszego typu mebla pracował m.in. Roman Schneider (lata międzywojenne), drugim zajmowali się tacy projektanci jak Irena Żmudzińska czy Tadeusz Kasprzycki (lata powojenne). Dużą popularność zyskał półkotapczan autorstwa Władysława Winczego¹⁰, składane tapczany projektowali Maciej Zieliński czy wspomniany już Jan Kurzątkowski¹¹.

9 | ANDERS 1962, s. 365.

10 | KOZINA 2015, s. 114–115.

11 | MAGA 1998, s. 109–119.

Meble dla Cepelii

Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego (Cepelia, CPLIA) powstała w 1949 roku na wniosek Ministra Kultury i Sztuki oraz dyrektora Biura Nadzoru Estetyki Produkcji (BNEP) jako swoista alternatywa dla tej ostatniej instytucji, skupiająca swoją uwagę na wytwórczości rzemieślniczej i rękodziele artystycznym. Szefową została Zofia Szydłowska, pod jej rządami Cepelia przejęła pieczę nad twórcami ludowymi i małymi wytwórniami czy spółdzielniami oraz produkcją wyrobów rękodzielniczych. Program Cepelii wypełniał socrealistyczny postulat sztuki „narodowej w formie” wykorzystujący rodzime wątki estetyki ludowej do budowania tożsamości wspólnoty. Ludowość w służbie propagandy wiązała kulturę folkową z kulturą narodową. Po 1949 roku

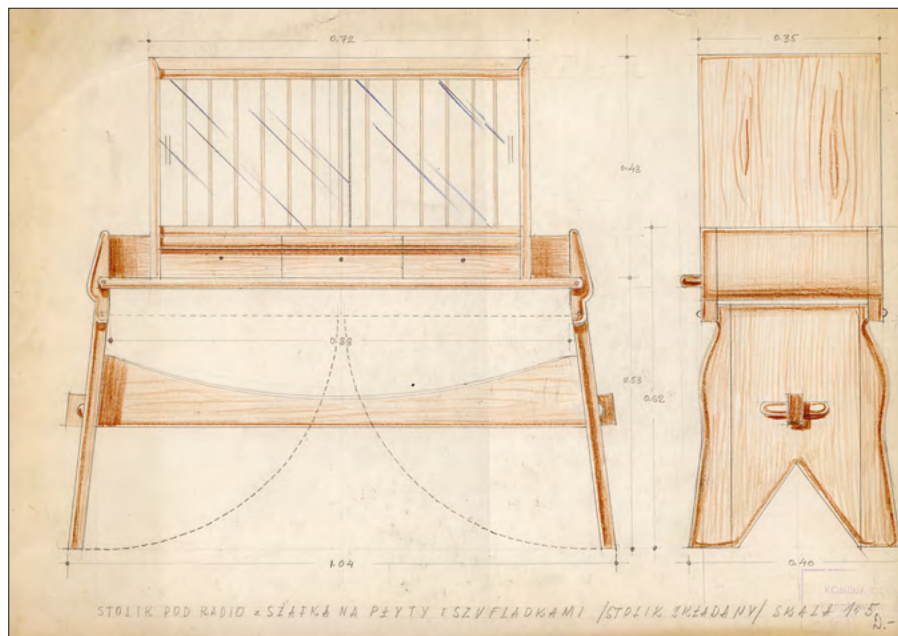
szkuta użytkowa miała sprostać wzrastającym potrzebom i ambicjom, stając się udziałem całego społeczeństwa. Tworzona na podstawie ludowego i historycznego dziedzictwa, nasycona socjalistyczną treścią, jak głosiła doktryna, uczestniczyć miała w przebudowaniu świadomości społecznej¹².

Styl Cepelii adaptował sztukę ludową do nowego przeznaczenia, przeniósł elementy stylu rustykalnego na współczesne formy.

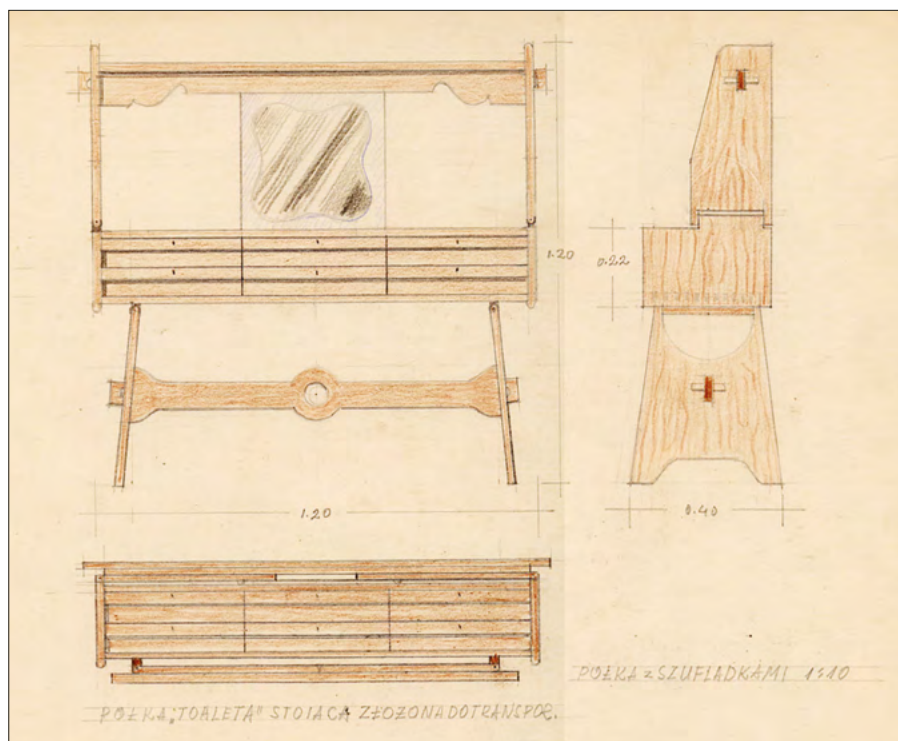
Cepelia w zakresie swojej działalności współpracowała także z artystami profesjonalnymi – „ostatecznie pierwiastek ludowości zdeterminował styl cepeliowski, który powstał z mariażu tradycji ludowej i inwencji współczesnego artysty”¹³. Takie podejście służyło zaimplementowaniu estetyki regionalnej do nowoczesnego wnętrza. Zakres tej kooperacji obejmował zróżnicowane dziedziny wytwórczości – tkaninę (kilim), ceramikę, zabawkarstwo, meble. Po 1949 roku Władysław Sowicki podjął współpracę z Cepelią, dla której projektował meble inspirowane twórczością ludową. Motywy folklorystyczne wykorzystywane były przez projektanta głównie w formach nóg i wsporników projektowanych sprzętów. Cechą wspólną charakterystyczną dla wszystkich projektów była możliwość złożenia ich poszczególnych elementów do płaskiej formy oraz łatwość montażu. Jest to także odpowiedź na poszukiwanie wielofunkcyjności i mobilności sprzętów mieszkalnych. Część mebli posiadała mechanizm ułatwiający składanie – elementy pionowe mocowane były do części poziomych za pomocą bolców działających na zasadzie zawiasu. Wśród projektów wymienić można: biblioteczki, półki wiszące, toaletki, stolik pod radio. Zaplanowane do wykonania z naturalnego drewna,

¹² | HUML 1978, s. 165.

¹³ | HUML 1978, s. 167.

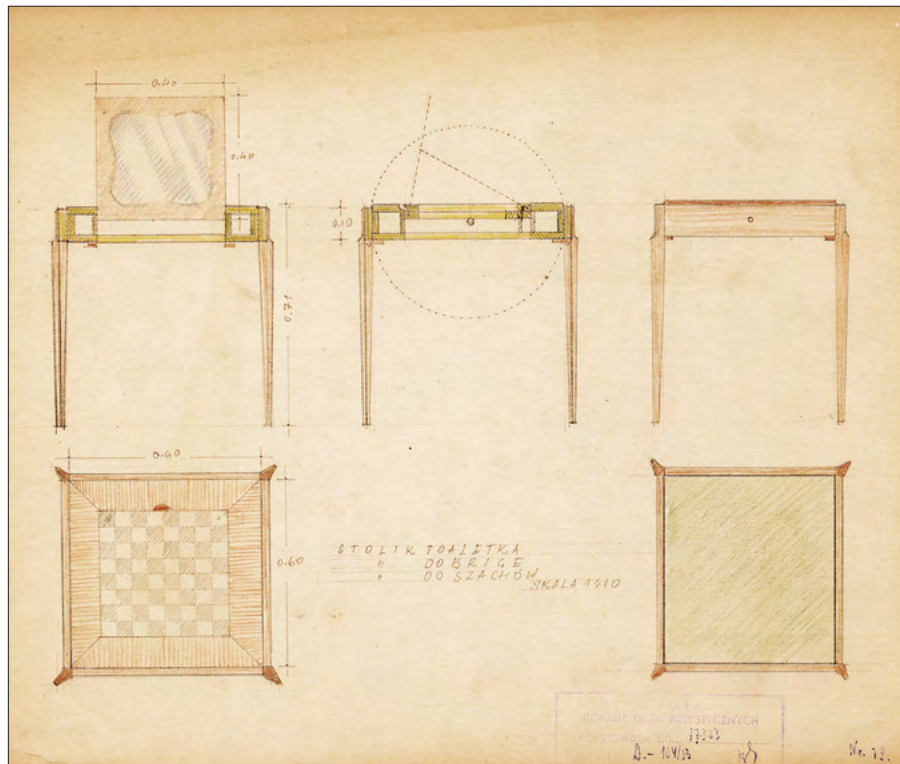

3. Władysław Sowicki, projekt stolika pod radio z szafką na płyty i szufladkami, lata 50. xx wieku, archiwum rodziny projektanta

4. Władysław Sowicki, projekt półki „Toaleta” stojącej, lata 50. xx wieku, archiwum rodziny projektanta

5. | Władysław Sowicki, projekt stolika-toaletki, stolika do brydża i stolika do szachów, lata 50. XX wieku, archiwum rodziny projektanta

lekkie w formie, oparte na prostej konstrukcji wydawały się być trafną odpowiedzią na problem projektowy angażujący estetykę ludowości do modeli współczesnych mebli. Stolik pod radio z szafką na płyty i szufladkami ma stylizowane podpory oraz opisany wyżej mechanizm składania. Elementem charakterystycznym jest przeszklona nadstawka z przegródkami na płyty winylowe. Półka *Toaletta* stojąca ozdobiona została charakterystycznym stylizowanym kwadratowym lustrem z wklęsłymi bokami i zaokrąglonymi narożnikami. Lustro w takim kształcie pojawia się także w projekcie półeczki wiszącej czy stolika toaletki. W pierwszym przypadku lustro stanowi część ruchomego elementu z przeszkleniem, który może być montowany w kilku wariantach, w drugim meblu lustro jest integralną częścią blatu podnoszonego do pozycji pionowej. Rozwiązanie projektowe ostatniego mebla zostało zaproponowane w kilku konfiguracjach – oprócz wspomnianego stolika toaletki jako stolik do brydża i stolik do szachów.

Każdy projekt Sowickiego wykonany dla Cepelii niesie w sobie pierwiastek charakterystyczny dla sztuki ludowej. Nie jest to jednak wprost transllokacja motywów ludowych, a swobodna interpretacja przeniesiona na funkcjonalność współczesnych sprzętów.

Projekty krzesel i foteli

W końcówce lat 40. i w latach 50. XX wieku przemysł meblowy mierzył się z problemem braku wystarczającej ilości mebli dla wszystkich zainteresowanych. Potrzeba urządzenia praktycznie od zera zestandaryzowanych wewnątrz mieszkalnych zderzała się ze znacznym deficytem poszukiwanych sprzętów. Opracowaniem nowych wzorów dla przemysłu meblarskiego zajmowały się różne instytucje, m.in. istniejące od 1947 roku Biuro Nadzoru Estetyki Produkcji (wcześniej, od 1946 roku, Wydział Wytwórczości, a od 1950 roku Instytut Wzornictwa Przemysłowego) kierowane przez charyzmatyczną Wandę Telakowską czy utworzona w 1948 roku Centrala Handlowa Przemysłu Drzewnego. Swoją rolę miały tu także reaktywowana po wojnie Spółdzielnia Artystów Ład oraz Spółdzielnia Arkady. Wśród projektantów podejmujących omawiany temat należy wymienić m.in. Wojciecha Jastrzębowskiego, Czesława Knothe, Konstantego Danko, Stanisława Kucharskiego, Władysława Księżycy, Jana Bogusławskiego, Władysława Winczego, Olgierda Szlekysa¹⁴.

Problemy z dostępnością mebli dla przeciętnego odbiorcy spowodowane były wieloma ograniczeniami, w tym materiałowymi, oraz ogólną niechęcią przemysłu do wdrażania na rynek nowości. Przy dość dużej liczbie projektów wykonywano mało prototypów, jeszcze mniej pomysłów kierowano do masowej produkcji. Idea „piękna na co dzień i dla wszystkich”¹⁵ okazała się trudna do osiągnięcia w upolitycznionej rzeczywistości socrealistycznej. Odpowiedzialne za dopuszczenie wyrobów do produkcji i ich wartość estetyczną były powołane w 1948 roku Komisja Kwalifikacyjna i Komisja Selekcyjna.

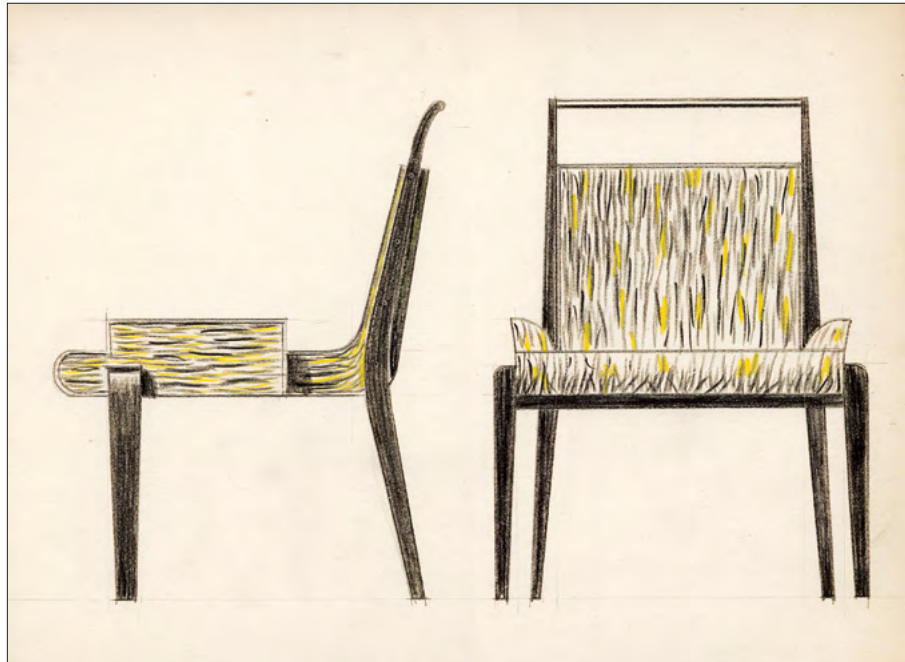
Funkcjonalność przedmiotów jest konieczna, ale niewystarczająca. Celowość bowiem to nie tylko zaspokojenie potrzeb materialnych, ale także psychicznych. Rzeczy powinny sprawnie służyć człowiekowi, lecz również cieszyć go swoim wyrazem plastycznym, trafiać w jego upodobania¹⁶.

Oprócz wymienionych poprzednio mebli wielofunkcyjnych i mebli dla Cepelii Władysław Sowicki ma w swoim dorobku liczne projekty krzesel i foteli. Większość z nich to meble lekkie, o uwidocznionej konstrukcji i sposobie mocowania, nowoczesne pod względem formy i użytego materiału. Ich cechą charakterystyczną jest brak dekoracji i płynna linia sylwetki oraz często odchylone od pionu tylne nogi,

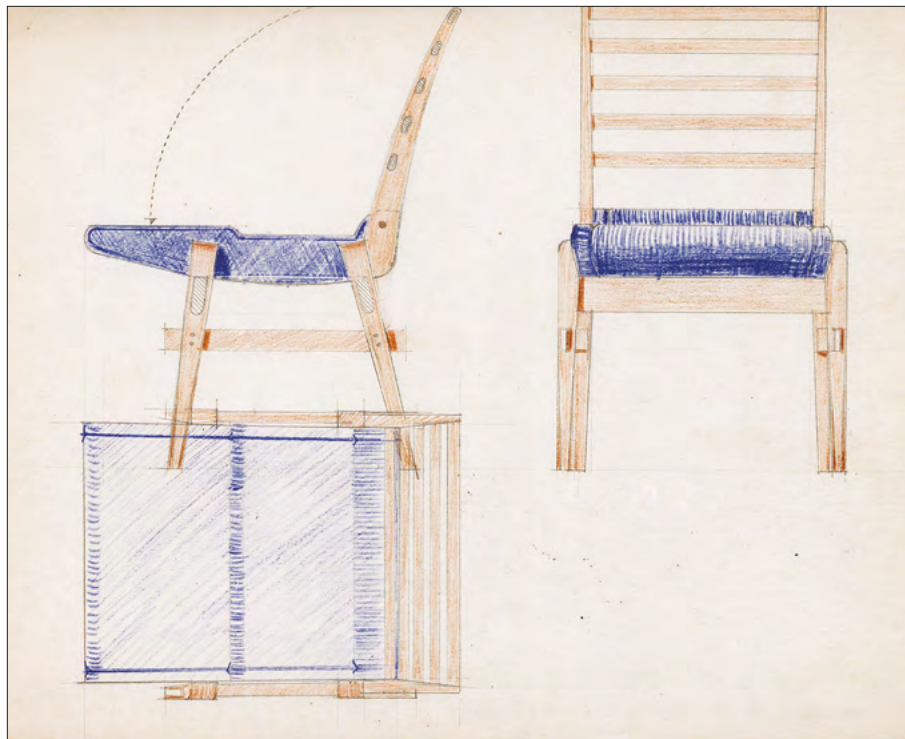
14 | KOZINA 2015, s. 108–121.

15 | TELAKOWSKA 2019, s. 34.

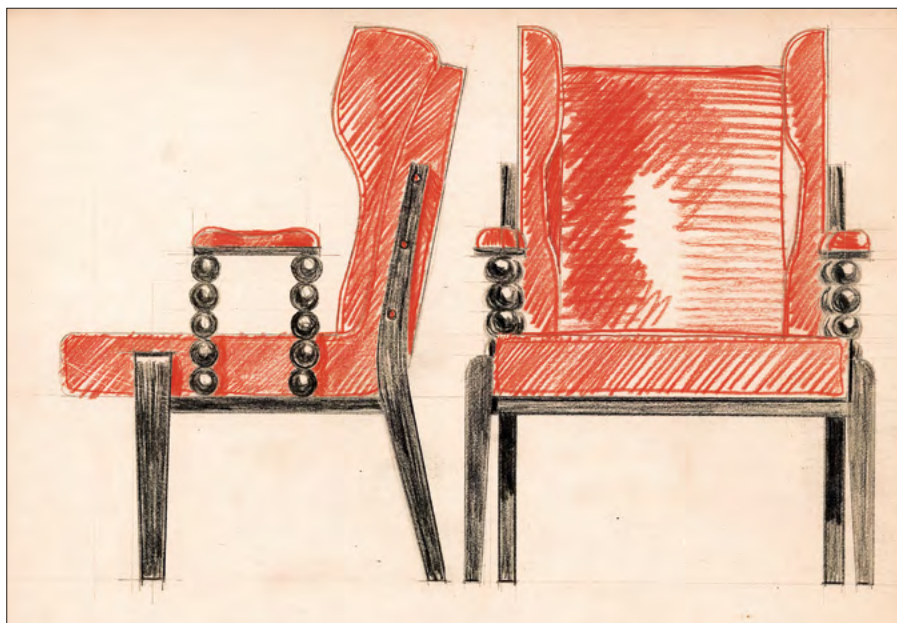
16 | *Ibidem*, s. 39.

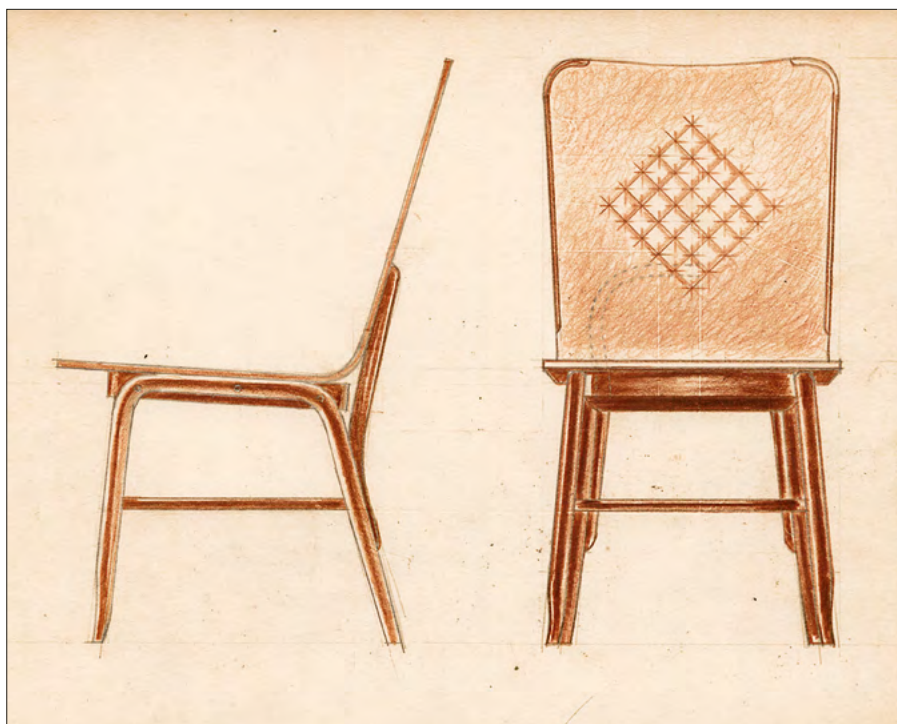
6. | Władysław Sowicki, projekt fotela, lata 50. xx wieku, archiwum rodziny projektanta

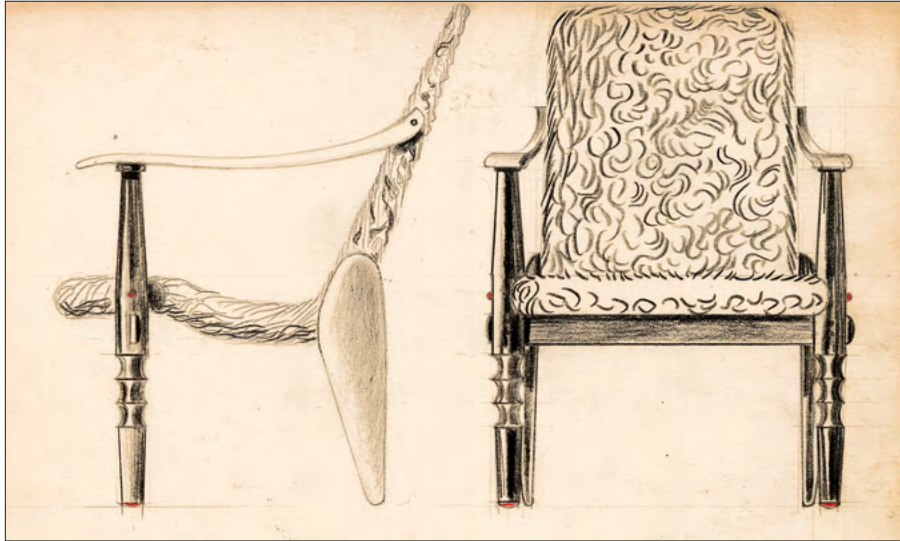
7. | Władysław Sowicki, projekt krzesła ze składanym zapleckiem, lata 50. xx wieku, archiwum rodziny projektanta

8. Władysław Sowicki, projekt krzesła z siedziskiem i zapleckiem wykonanym z jednego arkusza sklejki osadzonej na konstrukcji giętej, lata 50. xx wieku, archiwum rodziny projektanta

9. Władysław Sowicki, projekt eklektycznego fotela, lata 50. xx wieku, archiwum rodziny projektanta

10. | Władysław Sowicki, projekt fotela uszaka, lata 50. xx wieku, archiwum rodziny projektanta

co nadaje całości pewną dynamikę. Krzesło tapicerowane czarno-białym materiałem ma połączony zaplecek z siedziskiem, którego przekrój posiada właściwy dla lat 50. nerkowaty kształt. Projekt fotela wyściełanego czarno-żółtym materiałem ma finezyjne, niskie formy lekko wygiętych podłokietników oraz dystynktywną dla przedwojennych i powojennych projektów mebli autorstwa Władysława Sowickiego konstrukcję tylnych nóg miękko przechodzącą w konstrukcję oparcia. Nowoczesny sznyt nadaje tu także odważne zestawienie kolorystyczne czerni i kontrastowej żółci. Wśród projektów znalazły się dwa krzesła z ruchomym, składanym zaplekiem, co doskonale wpisuje się w idee projektowania funkcjonalnych mebli do małych wnętrz. Sowicki w swoich projektach wykorzystywał także nowoczesne materiały – w dwóch meblach zamiast tradycyjnej tapicerki w zaplecku i siedziskach, mocno osadzonych na stolarskiej konstrukcji, zostały użyte pasy dość pionierskiego wówczas tworzywa sztucznego.

W niektórych wzorach widoczne jest nawiązanie do tradycji, stosowanie form historyzujących z jednoczesnym zachowaniem form nowoczesnych, co wiązało się z wprowadzeniem do projektów większej dekoracyjności. Takie działanie zgodne było z narzuconą odgórnie stylistyką socrealistyczną gdzie „meblarstwo, rzutujące najbardziej na charakter wnętrz, programowo miało akcentować styl, podobnie jak architektura, historyzujący”¹⁷. Projekty krzeseł z elementami giętkimi, tapicerowane rattanem i skórą (lub materiałem skóropodobnym) z charakterystycznymi toczonymi nogami zwężającymi się u podstawy, nawiązują do modeli

17 | HUML 1978, s. 171.

firmy Thonet. Eklektycznym mariażem nowoczesności z tradycją jest projekt fotela, w którym gięta konstrukcja połączona została z profilowanym oparciem wykonanym z innowacyjnego w latach 50. materiału, jakim była sklejka, oraz projekt krzesła, gdzie ten sam rodzaj struktury nośnej stanowi podstawę dla siedziska i oparcia wykonanego z jednego, wygiętego arkusza sklejki. Zabieg połączenia dwóch stylizacji został także wykorzystany w projekcie fotela tapicerowanego materiałem z długim włosiem – tylne, łopatkowate nogi typowe dla wzornictwa lat 50. połączone zostały w jednym sprzęcie z historyzującymi toczonymi nogami przednimi. Odniesienia do tradycyjnych modeli widoczne są także w projektach foteli uszaków – oba z charakterystycznymi, stylizowanymi podłokietnikami, utrzymane w kontrastowych zestawieniach kolorystycznych.

Podsumowanie

Powojenna meblarska działalność Władysława Sowickiego przypadła na czas trudny dla rozwoju polskiej sztuki użytkowej. Ograniczenia narzucone przez aparat państwowy miały kluczowy wpływ na rozwój plastyki i swobodę twórczą artystów. Projekty Sowickiego z tego okresu obejmują szeroki zakres pomysłów – od ciężkich sprzętów kombinowanych po lekkie nowoczesne kształty krzesel i foteli. Większość pozbawiona została warstwy dekoracyjnej na rzecz czystości formy i konstrukcji. Ornamentalność pojawia się w nielicznych pomysłach i jest raczej próbą dostosowania prac do obowiązujących wymogów projektowania eklektycznego, łączenia nowoczesności z estetyką bardziej tradycyjną. Sowicki starał się z jednej strony projektować w ramach ogólnie przyjętych założeń, z drugiej pojawiają się w jego twórczości pomysły wykraczające poza narzucone ramy, wykorzystujące nowatorskie materiały i nowoczesną formę.

Druga połowa lat 50. przyniosła złagodzenie nastrojów politycznych, co również miało pozytywne następstwa dla środowiska projektowego. Na fali odwilży architekci i plastycy mogli pozwolić sobie na większą swobodę twórczą, zaczęto eksperymentować z kształtem i materiałem, poszukiwać alternatywnych dróg ekspresji. Władysław Sowicki nie doczekał czasów poststalinowskich, jednakże jego działalność świadczy o wszechstronnych umiejętnościach i zainteresowaniach, poszukiwaniu nowych doświadczeń i gotowości do podejmowania kolejnych wyzwań projektowych.

Badania nad twórczością Władysława Sowickiego, nie tylko w zakresie projektów mebli, pozostają kwestią otwartą. Część projektów bezpowrotnie przepadła, z pewnością istnieją opracowania, do których autorka jeszcze nie dotarła, wielce prawdopodobne jest, że istotne dla dalszego rozwoju badań materiały pozostają w rękach prywatnych.

Bibliografia

- ANDERS 1962 – Henryk Anders, *Plastyka*, [w:] *Łódź w latach 1945–1960*, red. Edward Rosset, Łódź 1962.
- CIECHOMSKI 1947 – Stanisław Ciechowski, „Stolica” 1947, nr 18, cyt. za: Katarzyna Jasiołek, *Asteroid i półkotapczan*, Warszawa 2020.
- FRĄCKIEWICZ 2015 – „Przekrój” 1945, nr 16, s. 15, cyt. za: Anna Frąckiewicz, *Meble do małych mieszkań*, [w:] *Zaraz po wojnie*, red. Joanna Kordjak, Agnieszka Szewczyk, Warszawa 2015.
- GRZYBOWSKI 1952 – Z. Grzybowski, *Wnętrza nowych domów Warszawy*, „Stolica. Ilustrowana Kronika Budowy Warszawy” 1952, nr 13, s. 6–7.
- HUML 1978 – Irena Huml, *Polska sztuka stosowana XX wieku*, Warszawa 1978.
- HUML 1992 – Irena Huml, *Spółdzielnia Artystów Plastyków ŁAD*, [w:] *Polskie życie artystyczne w latach 1945–1960*, red. Aleksander Wojciechowski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992.
- KOSTRZYŃSKA-MIŁOSZ 2005 – *Nowoczesne mieszkanie*, „Gazeta Warszawska” 1935, nr 14 (dodatek), cyt. za: Anna Kostrzyńska-Miłosz, *Polskie meble 1918–1939: forma – funkcja – technika*, Warszawa 2005.
- KOZINA 2015 – Irma Kozina, *Polski design*, Warszawa 2015.
- MAGA 1998 – Anna Maga, *Meblarstwo „Ładu” po 1945 roku*, [w:] *Spółdzielnia Artystów ŁAD 1926–1996*, red. Anna Frąckiewicz, Warszawa 1998.
- TELAKOWSKA 2019 – Wanda Telakowska, cyt. za: Barbara Banaś, *Polski New Look. Ceramika użytkowa lat 50. i 60.*, Warszawa 2019.
- WERESZCZYŃSKA 2015 – Agata Wereszczyńska, *Ewolucja twórczości Władysława Sowickiego (1911–1954) w kontekście rozwoju tendencji architektonicznych i artystycznych lat trzydziestych dwudziestolecia międzywojennego oraz Polski powojennej do roku 1954*, rozprawa doktorska, Łódź 2015.